

2 Ужнівці –
ТОПові!
СТОР.

3 Сумлінне служіння
науці та освіті
СТОР.

4-5 Хірург Юрій Фатула
зблизька
СТОР.

Із Різдвом Христовим та Новим роком!

Ми обов'язково **переможемо!**

Бажаю здоров'я! Саме так я вітаюсь уже понад 1030 днів, хоч тепер це б звучало як новорічне побажання. Насправді побажати я хочу нам усім Миру в новому році. Справжнього Миру в країні. Миру в наших серцях.

Колегам-викладачам я зичу наснаги. Щоб уміло, професійно, як Ви це завжди робите, виховували майбутнє – студентів. Здобувачам фаху бажаю витримки. Щоб ви завжди знаходили для себе мотивацію навчатися чогось нового, розви-

ватися, бо тільки той досягне мети, хто рухається вперед.

А рухатися потрібно тільки вперед! Саме тому я впевнений, що невдовзі всі ми знову скажемо: «Добрий день!»

Сердечно всіх вітаю з Різдвом Хрис-

товим та Новим роком!

Віктор Трошкі,
доброволець Збройних сил України,
доцент кафедри фізико-математичних
дисциплін Українсько-угорського
науково-навчального інституту УжНУ.

Новий рік – двері в паралельний всесвіт, де ти можеш створити себе знову. Ти – архітектор часу, скульптор своєї долі. Кожен день – чистий аркуш, а кожна твоя дія – мазок на полотні нескінченності. Залиш за дверима тіні сумнівів і страху, бо попереду – незвіданий простір, який чекає, щоб ти його наповнив. Нехай цей рік стане твоїм викликом, твоїм експериментом, твоєю свободою. Ризикни бути тим, ким ти завжди мріяв бути, бо саме зараз ти маєш усе, щоб зрушити з місця весь світ.

Павло Конч,
старший викладач кафедри кримінального права та правоохоронної діяльності УжНУ.

Юрію Бисазі вручено орден

Віктор Микита, заступник керівника Офісу Президента України, за дорученням Президента України Володимира Зеленського нагородив орден «За заслуги» I ступеня Юрія Бисагу – доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України, директора Інституту держави і права країн Європи, завідувача кафедри конституційного права та порівняльного правознавства УжНУ.

Ця нагорода є визнанням багаторічної плідної роботи колеги на благо української освіти та науки. Юрій Михайлович виховав покоління державних діячів і фахівців, котрі сьогодні працюють на ключових посадах у державних інституціях.

Орден вручено за вагомий внесок у розвиток освіти, підготовку висококваліфікованих кадрів, невтомну педагогічну діяльність і професіоналізм.

«Це визнання на державному рівні є свідченням високих професійних і людських

якостей Юрія Михайловича. Ми пишаємося тим, що він є частиною нашого колективу. Невтомна праця колеги у вихованні поколінь фахівців заслу-

гове найвищої поваги», – прокоментував декан юридичного факультету Ярослав Лазур.

За інформацією юридичного факультету.

7 постатей УжНУ – серед 100 впливових людей краю!

Ось уже понад 20 років газета «Закарпатський оглошення» спільно із журналістами та експертами реалізує проект «Впливові люди Закарпаття ТОП-100». Мета – оцінити рівень роботи представників влади, самоврядування та діячів із різних сфер суспільства. Особливо приємно констатувати, що до рейтингу-2024 потрапили й ужнівці. Серед них:

Ласло Зубанич, завідувач кафедри історії Угорщини та євроінтеграції Українсько-угорського навчально-наукового інституту, доцент;

Микола Палінчак, декан факультету міжнародних економічних відносин, професор;

Ален Панов, завідувач кафедри міжнародної політики факультету міжнародних економічних відносин, професор;

Володимир Смоланка, ректор УжНУ, професор;

Віктор Трошкі, військово-службовець, доцент кафедри фізико-математичних дисциплін Українсько-угорського науково-навчального інституту;

Федір Шандор, військово-службовець, завідувач кафе-

ри соціології та соціальної роботи, професор;

Олександр Шпеник, директор Українсько-угорського навчально-наукового інституту.

Радіємо за наших представників! Вони власним прикладом показують, що Ужгородський національний університет розвивається, а його працівники щодня роблять вагомий внесок у покращення освітньої системи, науки. Колеги-військові – це й у боротьбі за незалежність України. Ф.Шандор та В.Трошкі добровільно стали в перші ряди оборонців Батьківщини, гідно несуть звання захисників України.

А наш ректор успішно керує багатотисячним колективом вишу в надскладний період воєнного часу. Під керівництвом В.Смоланки УжНУ зміг адаптувати навчальний процес до умов війни та забезпечити безперервність. Зроблено й багато інших корисних справ. Зокрема, із посередньою участю очільника альма-матер виграла міжнародний тендер, у результаті чого вже осучаснено гуртожиток №4, головні корпуси вишу, активно триває процес благоустрою

прилеглих територій.

Тішить і той факт, що серед відзначених – одразу кілька представників Українсько-угорського навчально-наукового інституту (Л.Зубанич, В.Трошкі, О.Шпеник) та факультету міжнародних економічних відносин (М.Палінчак і А.Панов). Це свідчить про те, що УжНУ розвивається не лише «у загальному», а й «конкретно», на прикладі окремих взятих підрозділів.

У цілому впливовість наших представників укротре доводить: роль науковців, викладачів у житті країни не обмежується навчальними аудиторіями. Ці люди змінюють суспільство в різних сферах, на багатьох напрямках роботи.

Відданість своїй справі надихає й нас, молоде покоління, не боятися викликів та відповідально ставитися до свого майбутнього, до майбутнього країни.

Марія Ключач, студентка відділення журналістики.

Передноворічне засідання вченої ради альма-матер

Останнє в 2024-ому році засідання вченої ради нашого вишу розпочалося тематично: молоді науковці заспівали колядки й віншували. Далі ректор вишу, професор Володимир Смоланка нагородив грамотою директора Науково-навчального інституту хімії та екології, професора-ювіляра Василя Лендела. Подяку від УжНУ отримав професор Степан Поп, а від Національного університету «Львівська політехніка» – декан філологічного факультету, професор Юрій Бідзіля; завідувач кафедри журналістики, доцент Євген Соломін; доцентка Наталя Толочко. Також було вручено атестати, що засвідчують присвоєння вчених звань, дипломи.

Відтак колектив перейшов до роботи. Доповідь про проведення виховної діяльності зі студентами, організацію профорієнтації та працевлаштування в альма-матер виголосила начальниця відповідного центру Марія Яцьків. Зокрема, згадала про влаштовані впродовж року події й працю молодіжного центру «YouthHub».

Важливою частиною засідання стали атестаційні й конкурсні справи. Так, учене звання професорок присвоєно Валерії Брич (кафедра наук про здоров'я), Оксані Тиховській (української літератури); доцентів: кафедри міжнародного права – Вікторії Гецько, акушерства та гінекології – Наталії Гецько й Надії Лої, внут-

рішньої медицини – Олесі Ігнатко й Іванні Шушман, фізичної географії та раціонального природокористування – Миколі Карабінюку, фінансів і банківської справи – Ганні Костов'ят, фізіології та патофізіології – Сільвії Пацкун, екології та охорони навколишнього середовища – Людмилі Роман, журналістики – Любові Русинко-Бомбик, міського будівництва та господарства – Андрію Суботі.

За результатами голосування, посаду завідувачів кафедр обійняли: клініко-лабораторної та морфологічної діагностики – Марина Кривцова, фізичного виховання – Наталія Семаль, фармацевтичних дисциплін – Анжела Штробля, кримінально-правової політи-

ВІТАННЯ

Із різдвяно-новорічними святами!

Шановні колеги, друзі, студенти!

Ми мали найчарівніші свята року – Різдво Христове та Новий рік. Це – час підбиття підсумків, сподівань та мрій. Названі свята ми знову зустрічали в умовах війни, але незважаючи ні на що, залишаємося незламними.

Різдвяно-новорічний період нагадує нам про найважливіше – про життя, про кохання, про віру в краще майбутнє. Попри всі виклики, ми продовжуємо працювати, навчатися й розвиватися.

Хочу висловити щирю вдячність усім, хто долучається до підтримки наших захисників, хто допомагає іншим людям у потребі. Ваша доброта й небайдужість надихають на нові звернення.

Різдво – свято сімейного затишку, любові, віри. Нехай у ваші домівки воно принесе мир, спокій та добробут. А новий рік подарує нові можливості для розвитку, творчості, самореалізації.

Бажаю міцного здоров'я, невичерпної енергії, натхнення та оптимізму. Нехай усі мрії здійсняться, а плани втіляться в життя!

Володимир Смоланка,
ректор УжНУ.

Про експертизу природних об'єктів

Під завісу року на базі Закарпатського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України у форматі круглого столу учасники, серед яких і представники кафедри екології та охорони навколишнього середовища Навчально-наукового інституту хімії та екології нашого вишу із числа викладачів, аспірантів, обговорили тему «Експертиза природних об'єктів. Дослідження наявності шкідливих речовин у навколишньому середовищі».

Під час заходу фахівці обмінялися думками щодо вирішення проблем здійснення експертизи природних об'єктів, дослідження шкідливих речовин у довкіллі. Сергій Сухарев (на фото крайній ліворуч – прим. авт.), професор,

завідувач кафедри екології та охорони навколишнього середовища, виступив із доповіддю «Радіологічні методи моніторингу довкілля та ідентифікації зразків».

Також обговорено подальшу співпрацю між Закарпатським НДЕКЦ МВС (на круглому столі був і заступник директора центру Денис Тетеря) та Ужгородським національним університетом.

Як зазначив для «Погляду» Сергій Миколайович, для гостей улаштували екскурсію установою, під час якої ознайомили з особливостями роботи судового експерта, спеціальним обладнанням, призначеним для досліджень.

Володимир Тарасюк,
«Погляд».

ки – Андрій Андрушко, теорії і методики фізичної культури – Іван Маріонда; професорів кафедр: адміністративного, фінансового та інформаційного права – Олександр Білаш, цивільного права та процесу – Павло Черевко, господарського права – Василь Мандзюк, інформатики та фізико-математичних дисциплін – Ігор Лях, конституційного права та порівняльного правознавства – Василь Гомонай, Мирослава Белова, Світлана Греца, Олександр Піфко; наук про здоров'я – Наталя Брич, фізичного виховання – Влада Білогур, іноземних мов – Олесь Стойка.

На завершення розглянули питання про перейменування НДІ фітотерапії та затвер-

дження положення, відкриття докторантури, створення разових спеціалізованих учених рад із метою присудження ступеня доктора філософії, затвердження та уточнення тем дисертаційних досліджень, рекомендацію до друку й опублікування окремих видань, перейменування Науково-навчального центру судової стоматології, Науково-навчального центру клінічної пародонтології та патології слизових оболонок рота стоматологічного факультету, затвердження положення про криміналістичну лабораторію юридичного факультету, підпорядкування спортивного залу...
Софія Скиба,
«Погляд».

Сумлінне служіння науці та освіті

Професорові Миколі Палінчаку – 60!

про нелегкі зусилля, щоб цього досягнути: «У своєму житті я так багато не вчився ні до, ні після. Ми вставали до підйому, після відбою знову йшли в «читалку» і сідали за підручники. Там мені дали добре усвідомити, що в науці в жодному разі не можна халтурити!»

Уже на п'ятому курсі М.Палінчак був обраний заступником секретаря комітету комсомолу УжДУ. Це могло свідчити тільки про одне: чималі здобутки в громадській роботі та велике бажання залишатися в гуці молодіжних проблем і шукати оптимальні шляхи їх вирішення.

Згодом, у 1987–1988 рр., історик працював інструктором Закарпатського обкому ЛКСМУ. Безперечно, кількість обов'язків суттєво розширилась, але колега їх успішно і вчасно виконував. Хоч робота з молоддю Миколі подобалася та приносила моральне задоволення, він починає усвідомлювати, що його покликання – наука й педагогічна робота у вищій школі. Зваживши всі «за» і «проти», у 1988-ому вступив до аспірантури УжДУ. Після її закінчення (1991) упродовж року був заступником начальника навчального відділу Ужгородського університету. Переконавши, що це дозволило в майбутньому досконало розбиратися з навчальними планами й програмами та вдало організувати навчально-виховний процес на факультеті.

Із грудня 1992 р. Микола Михайлович перейшов на педагогічну роботу в рідний заклад. Був викладачем кафедри історії України (1992–1994), викладачем (1994–1995) і доцентом (1995–2001) кафедри історії та теорії держави і права, доцентом кафедри конституційного права та порівняльного правознавства (2001–2007), проректором із міжнародних зв'язків (2004–2007). Із 2005-ого, як уже було сказано, М.Палінчак – декан факультету міжнародних відносин (у 2012–2014 рр. – директор Інституту економіки та міжнародних відносин). За цей час ювіляр устиг захистити кандидатську й докторську дисертації, стати доцентом, професором, відомим ученим, педагогом, адміністратором вищої школи. А тепер про це докладніше.

Почнемо з характеристики наукових здобутків колеги. Вступивши до аспірантури, він, за порадою професора М.Болдижара (1938–2011), став досліджувати державно-церковні відносини на словацьких та закарпатських землях у міжвоєнний період. Розпочав із того, що ґрунтовно ознайомився з нечисленними науковими публікаціями й статистичними матеріалами з вищезазначеної теми. Потім перейшов до виявлення, вивчення та використання архівних документів. Для цього скрупульозно опрацював потрібні джерела з

окремих фондів Державного архіву Закарпатської області, Державного центрального архіву Чеської Республіки, Державного архіву Пряшева тощо.

У процесі дослідницьких пошуків молодий учений глибоко опрацював такі питання: демократизація релігійного життя в ЧСР у міжвоєнний період, роль Т.Масарика у визначенні місця та ролі церкви в суспільстві, прагнення церковних ієрархів зберегти старі норми відносин між державою й церквою, роль духовенства Словаччини та Закарпаття в політичному житті регіонів, вплив церкви на розвиток шкільної справи, антиклерикальні виступи та їхні регіональні відмінності... Додамо, що результати наукових пошуків аспірант апробував, беручи участь у роботі конференцій, публікуючи статті в наукових виданнях. Логічним наслідком дослідницької праці став успішний захист у вересні 1993 року кандидатської дисертації «Держава і церква в Чехословаччині в 1918–1938 рр.: (На матеріалах Словаччини і Закарпаття)», яка отримала схвальні відгуки наукової громадськості. Згодом побачила світ монографія «Державно-церковні відносини на Закарпатті та в Словаччині в 20 – середині 30-их років ХХ століття» (Ужгород, 1996).

Після захисту кандидатської дисертації творче натхнення М.Палінчака, його жага до наукових пошуків, пізнання невідомого тільки посилювалися. Залишився вірним раніше обраній темі, але розширив географічні межі дослідження (охопивши країни Центрально-Східної Європи) та хронологічні (із кінця 1980-их років і дотепер). Розпочалася багатолітня копітка робота зі збору та вивчення необхідних джерел, статистичних даних, матеріалів поточних архівів тощо. Зразу ж зауважимо: адміністративні обов'язки аж ніяк не сприяли науковій діяльності. Але неабияка працьовитість, закладена ще батьками, досвід студентського життя, попередня педагогічна робота – усе загартувало Миколу Михайловича, навчило не боятися труднощів, шукати оптимальні шляхи розв'язання питань. І він робив це наполегливо, крок за кроком наближаючись до заповітної вершини.

Так, на основі копіткої дослідницької праці вчений ґрунтовно та всебічно розкрив обрану тему. Зокрема, проаналізував концептуально-теоретичні підходи вітчизняних та зарубіжних науковців із проблем взаємодії держави, суспільства й церкви; простежив взаємозв'язок між інститутами держави та церкви в країнах Центрально-Східної Європи в період, який досліджував; установив суспільну важливість церкви на політичній арені посткомуністичних країн; розкрив роль релігійного чинника в процесах національної консолідації суспільства; охарактеризував тезу про небезпеку злиття церкви й держави. Крім того, акцентуємо увагу на тому факті, що в численних студіях колеги висвітлено дер-

жавно-церковні відносини в незалежній Українській державі (негативні наслідки розколу православ'я, політизація релігійно-церковного життя, прогноз ймовірних конфліктів на релігійному ґрунті тощо). Додамо, що за темою дослідження ювіляр опублікував близько 80 праць, зокрема монографію «Трансформація державно-церковних відносин у постсоціалістичному суспільстві (на прикладі країн Центральної і Східної Європи)» (Ужгород, 2013). Авторська докторська дисертація, безпосередньо пов'язана з відповідною проблематикою, була успішно захищена в жовтні 2014 року.

Ще хочемо звернути увагу на той факт, що практично 27 літ Миколи Михайловича пов'язані з науково-дослідним Інститутом державного управління та регіонального розвитку. Головна мета – надання наукових і консультативних послуг органам державної влади та місцевого самоврядування. До складу установи входять представники різних факультетів УжНУ, більшість стажувалася за кордоном. Інститут функціонує за рахунок міжнародних фондів. Його співробітники проводять науково-практичні конференції, видають методичні матеріали з актуальних проблем державного управління, досліджують особливості соціально-економічного розвитку окремих районів, розробляють шляхи розв'язання міжконфесійних конфліктів, розвитку туризму, пропаганди пам'яток історії та культури краю тощо.

М.Палінчак – досвідчений педагог і методист вищої школи. У цій системі працював майже 22 роки на трьох факультетах – історичному, юридичному, міжнародних економічних відносин. Студентам викладав (чи викладає) такі нормативні курси: «Історія України», «Римське право», «Церковне право», «Міжнародне публічне право» та спецкурс «Релігійний фактор у міжнародних відносинах». Із приємністю констатуємо той факт, що колега має добру фахову підготовку. Він завжди працює над підвищенням педагогічного рівня. Крім того, неодноразово проходив відповідні стажування за кордоном (США, Канада, Польща, Греція, Словаччина, Угорщина, Чеська Республіка), де запозичував, зокрема, і елементи передового досвіду.

Свій чималий викладацький досвід Микола Михайлович частково використав при написанні (переважно в співавторстві) майже півтора десятка підручників та посібників для студентів вишів. Підкреслимо, що вищеперераховані видання є доволі затребуваними в здобувачів фаху.

Майже 20 років Микола Михайлович очолює факультет міжнародних економічних відносин, який зазнав якісних кардинальних змін у матеріально-технічній базі. У структурі цього підрозділу діють чотири кафедри: міжнародних економічних відносин, міжнародної політики, прикладної лінгвістики, теорії та практики перекладу. Навчається на ФМЕВ (на денній та заочній формах) близько 300 студентів, зокрема й інозем-

них – угорців, словаків, румунів...

Головне у виші – правильна організація навчально-виховного процесу на факультетах. І наш колега займається цим майже щоденно. Тут тільки додамо, що всі викладачі є добрими майстрами своєї справи, закохані в педагогічну роботу й, не задумуючись, жертвовно віддають свої серця студентам. Нетільки надають молоді основи наук, а й вчать її вчитися. І друге є надзвичайно важливим, бо навчити всього не можна; тому випускник вишу повинен здобувати знання все свідоме життя.

Студенти проходять практику в державних установах різного рівня, зокрема в Міністерстві закордонних справ України, Верховній Раді України, посольствах України в сусідніх державах... Крім того, значна частина здобувачів фаху має можливість їздити за кордон (Німеччина, Велика Британія, США, Бельгія, Австрія, Чехія, Румунія, Словаччина, Угорщина, Польща, Литва) і набувати цінного досвіду фахівця-міжнародника. А ще на факультеті регулярно влаштовують зустрічі з дипломатами (послами, консулами, секретарями) різних держав. В організації усього цього провідна роль, однозначно, належить Миколі Михайловичу.

Не викликає сумнівів і те, що декан факультету буде майбутнє. Це, зокрема, – відкриття нових спеціальностей, налагодження творчої співпраці з іншими вишами (за кордоном – теж), пошук і розширення своєї ніші на ринку освітніх послуг, використання можливостей Болонського процесу... І ми щиро віримо: ювіляру вдасться успішно реалізувати задумане.

Як ми відзначили вище, М.Палінчак досягнув важливих висот у науці, педагогіці, адміністративній роботі. Вирізняється й у громадській діяльності. Коло обов'язків також широке: голова Закарпатської обласної організації Української асоціації релігієзнавців, член Національної спілки журналістів України, іноземний член Наукової ради Угорської Академії наук, член редколегій наукових збірників «Міжнародні відносини» (Братиславський економічний університет) та «Євролінії» (Університет Орадея, Румунія), член ради із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі міжнародних відносин Братиславського економічного університету... Підкреслимо, що всі громадські доручення Микола Михайлович виконує сумлінно, вчасно, а це свідчить про відповідальність. Ще він нагороджений медаллю «За працю і звитягу» (2021), великою кількістю подяк від ректорів УжНУ.

Отже, наш колега підходить до важливого ювілею. І як бачимо, – із вагомими здобутками. А попереду – нові амбітні плани. Тож ми щиро бажаємо доброго карпатського здоров'я, благополуччя, гармонії, прихильності фортуни та здобутків на славу рідної Української держави!

Микола Вегеш,

доктор історичних наук,

Микола Олашин,

кандидат історичних наук.

Юрій Фатула: «За добу виконуємо»

Із Ю.Фатулою, доцентом кафедри хірургічних дисциплін факультету післядипломної освіти та доуніверситетської підготовки, завідувачем хірургічного відділення №1 Ужгородської міської лікарні, поспілкуватися хотілося давно. Бажання актуалізувалося в зв'язку з нещодавною смертю на 92-ому році життя батька Михайла Івановича, відомого вченого та кардіолога, якого я знав більше. І ось така нагода трапилася. Юрій Михайлович став лауреатом Всеукраїнської літературної премії ім. Зореслава, про що «Погляд» інформував минулого номера. Отож домовилися зустрітись. Мій співрозмовник люб'язно погодився на бесіду. Говорили про багато що: дослідницькі проекти, війни, хірургію й не тільки...

– Юрію Михайловичу, насамперед хочу привітати Вас як нещодавнього лауреата. Чому Ви, хірург, стали досліджувати Першу світову війну?

– Дякую за вітання. Для мене за честь було отримати таку високу нагороду. І зовсім несподівано. Друзі, знайомі радили подати на премію мою книжку «Я ще гадав газдувати, але мушу воювати. Бойовий шлях 66-го Унгарського піхотного полку австро-угорської армії. 1914–1918». Узагалі цим питанням, пов'язаним із Першою світовою війною, я займаюся давно. Літературною премією відзначено останнє видання з моєї трилогії, яке вийшло 2021 року. Перша така книжка з'явилася друком 2016-ого під назвою «Полеглих ми так і не поховали... Бойовий шлях 85-го Мараморсько-Угочанського піхотного полку австро-угорської армії. 1914–1918». І друга – під назвою «Неси мамці жалість мою...» Закарпатці в Першій світовій війні» – 2018 року. Я завжди цікавився краєзнавством, минулим. Ще в школі відвідував археологічний гурток. Я вчився в Ужгородській середній школі №3, яку закінчив у 1980 р.; історію мені викладав Олександр Медведєв. Саме Олександр Іванович прищепив любов до важливих досліджень. Ми щоліта їздили областю на археологічні розкопки.

Як школяр, я знав усіх провідних археологів Закарпаття: Едуарда Балагурі, Івана Поповича, Степана Пеняка, В'ячеслава Котигороска... Але повернімося до книжок. У 2014 році вийшла моя перша: «Підкарпатська Русь. Закарпаття періоду Чехословацької республіки: 1919–1938 рр.» Це мій переклад дослідження чеського письменника й туристознавця Ярослава Достала. У тій праці 1936-ого знайшов

настільки багато цікавих фактів, про які раніше не знав і не здогадувався, що вже читаючи ту книжку чеською мовою, зрозумів: не може бути так, що лише я прочитаю, а більше ніхто з краян не знатиме. Тоді систематизував матеріал, переклав українською, подав у видавництво. Через три роки вийшло розширене перевидання під назвою «Європейське коріння». Ці дві книжки стали настільки популярними, що в мене залишилися два екземпляри. Бережу їх як зіницю ока. Відповідно на певному етапі в мене розширилося коло спілкування. Почав обмінюватися думками не лише з колегами-лікарями та друзями, а й із багатьма краєзнавцями, істориками.

Якось мав зустріч із директором Іршавського історико-краєзнавчого музею Андрієм Світлинцем. Він дав мені для ознайомлення книжку, яку зберіг його дід, учасник Першої світової війни, котрий воював у 85-ому Мараморсько-Угочанському полку. Книжку на основі документів, бойових звітів, наказів, рапортів, списку полеглих тощо написав у 1941 р. угорський генерал Шандор Матяш, котрий у буремний період був заступником командира 85-ого полку. Коли я прочитав те видання, зрозумів: ми не знаємо своєї справжньої історії. На жаль, у радянський час були деформовано виховані: чомусь знали героїв, які до нас не мали жодного стосунку, тимчасово опинилися в краї за Карпатами, а не своїх пращів, із котрих маємо брати приклад любові до сім'ї, батьківщини, родини. Мужності, відваги воїнів-земляків ми не знали. І ось тоді я почав писати книжку про 85-ий піхотний полк. Завершив і видав під назвою «Полеглих

ми так і не поховали». Це фраза зі щоденника одного офіцера. На карпатській горі з його підрозділу лишилося 14 чоловіків із 60. Вони мусили відступати, тому побратими лишилися непохованими. І той офіцер у розпачі написав: «Полеглих ми так і не поховали». Прикро, але це відповідає нашому ментальному рівню. Ми не поховали своїх полеглих, ми взагалі про них забули на 100 років. Ми про них нічого не знали й нічого не намагалися робити, щоб про них дізнатися. Після виходу книжки багато людей знайшли інформацію про своїх пращів, тобто через 100 років солдати повернулися до родинного дерева. Я зрозумів: це колосальна тема, колосальна біла пляма.

– У чому особливість роботи над цією трилогією?

– Скажімо, одне з основних джерел написання – польові газети 66-ого та 65-ого полків. Вони є в електронному форматі, я переклав. Певна визначена кількість матеріалу, фактажу саме з названих часописів. Другим важливим моментом є те, що я свідомо шукав, їздив і побував у багатьох місцях, де відбувалися основні битви військових підрозділів із нашого краю, залишилися місця поховань. А це – Україна, Польща, Словаччина, Угорщина, Словенія.

– Якщо проводити паралель між Першою світовою й теперішньою війнами, помічає якийсь історичний зв'язок?

– Безперечно. По-перше, війна – величезна трагедія для суспільства, народу, окремих людей. Це випробування. І зараз наша країна, наш народ проходять надзвичайно важкий період свого становлення. Як лікар-хірург, у відділенні щодня бачу наших поранених хлопців, котрих ми оперуємо, лікуємо. Я чую їхні розмови, дивлюся в їхні очі, бачу їхні рани, їхні каліцтва. Ця тема для мене постає не з газет чи телевізора, я її бачу щодня на роботі. І часто про таке ніде не прочитаєш. Іншим важливим моментом є пам'ять. У всіх моїх книжках наведено списки полеглих. Скажімо, у другій уперше названо 1516 солдатів, із якого села їх мобілізували, де загинули й поховані. В останній книжці оприлюднено прізвища ще 854 солдатів полку, тобто фактично вперше з'являється інформація про конкретну дату, місце, обставини загибелі воїнів. Цей елемент людської пам'яті дуже важливий, бо є одним зі стовпів цивілізованої гуманітарної політики. Пам'ять про солдата як людину. Моя книжка наче говорить: кожен солдат буде знайдений і гідно вшанований, навіть через 100 років, але ментально повер-

У будні й свята хірург Юрій Фатула завжди готовий оперувати

неться додому. Надзвичайно важливо знати й розуміти, що ми є цивілізованою нацією. То нас радикально вирізняє від москалів, для котрих солдат – гарматне м'ясо, непотріб. Вони не шукають своїх, не повертають їх. На відміну від української нації, для якої пам'ять і пошуки є гуманітарним аспектом. Історична пам'ять має бути збережена й передана прийдешнім поколінням. Вона не повинна втратитися.

Також додаю, що мої книжки – і про особисте. Пращів по батьковій лінії Томаш Фатула, родом із села Вовкове на Ужгородщині, пропав безвісти в 1914 році. Він воював у 66-ому Унгарському піхотному полку. Я багато й довго шукав свого пращів, маючи контакти істориків, краєзнавців за кордоном – з Угорщини, Польщі, Словаччини, Чехії, Словенії. Поки що знайшов лише документи в Державному архіві Закарпатської області, де зберігається пенсійна справа вдови, яка після смерті чоловіка виховувала трьох дітей та отримувала пенсію від Чехословацької держави. В одному з документів так і написано: «Фатула, 66-ий полк, пропав безвісти в 1914 році». Я ще точно не знаю, де це сталося. Далі, звичайно, шукатиму; але, до речі, в останній виданій книжки є й моя родинна історія.

– Водочас доля склалася так, що обрали медичний фах. За цим стоїть постать батька?

– Так, звичайно. Батько – надзвичайно потужна постать, Лікар, Учений, Учитель, легенда закарпатської медицини, корифей. На жаль, більше ніж пів року тому, 31 березня, він помер у 92 роки. Прожив довге, яскраве, насичене життя й завжди був прикладом для мене. Але батько за лікарською спеціальністю – терапевт, кардіолог. Я ж хірург. Після закінчення університету як молодий спеціаліст поїхав за розподілом на роботу й 5 років трудився за межами Закарпатської області: рік інтернатури з хірургії в Чернівці, 3 в районній лікарні тамтешньої області, у селищі Ріпки (тоді – районний центр на кордоні з Білоруссю). Це за 80 кілометрів від Чорнобиля. Далі ще 2 роки навчався в клінічній ординатурі, працював в одній із провідних хірургічних клінік Києва. Тобто пройшов класичну школу підготовки хірурга. Відповідно повернувся до Ужгорода сформованим фахівцем. І завжди мав високу

життєву планку, розумів, що на мене дивляться, як на сина професора Фатули. Звісно, завжди відчував: повинен відповідати високим стандартам батька: професійним і людським...

– Як хірургу, Вам доводиться оперувати й військових. А кожен із них – окремі історія, характер, діагноз, операція. Які життєві та професійні уроки винесли з такої взаємодії?

– Два роки тому мене призначили завідувачем хірургічного відділення Ужгородської міської лікарні. Я це призначення сприймаю як мобілізацію під час воєнного стану, тому що наш заклад, як і всі такі в області, країні, крім лікування цивільних пацієнтів, із першого дня війни рятують поранених із фронту та інших військових, котрі служать у регіоні. Тобто фактично функціонуємо частково як шпиталь. Професійні навантаження зростають в рази, адже сучасна війна має особливості.

Будучи лікарнею в глибокому тилу, ми не виконуємо перші операції після поранення – їх проводять у шпиталях на місці, у прифронтовій зоні. Ми здійснюємо відтерміновані операції у зв'язку з віддаленими ускладненнями бойових травм; ці ускладнення можуть бути і в черевній порожнині, і в грудній клітці, в інших місцях. До прикладу, з'явилася нова патологія бойової травми – дронава, тобто ураження від атаки дроном. Раніше вона не була масовою й такою, щоб її виокремити як вид. Але вона має специфіку. І йдеться не тільки про медичні особливості, а й про психологічні. Якщо говорити про конкретні випадки допомоги пораненим, то, звичайно, запам'яталися деякі... У січні минулого року, уже практично на третьому році війни, коли добровольців майже немає, із Чехії приїхав Ростислав, 25-річний хлопець, родом із Тячівського району, працював у супермаркеті, добре жив у Європі: мав власні авто, квартиру; батьки жили в тому ж місті за кордоном. Тобто життя наче влаштував. Але повернувся до України, добровольцем пішов до військкомату. Після короткочасної військової підготовки потрапив до легендарної Третьої штурмової бригади. Два місяці воював у її складі й отримав вогнепальне поранення голови: при штурмі ворожих позицій із близької відстані, півтора метра, куля зачепила голову поблизу правого ока.

Реабілітувати захисників України особливо почесно

до 10 планових і екстрених операцій»

Дивом лишився живим. Проте внаслідок поранення отримав важкі травми: внутрішньочерепну гематому, перелом верхньої щелепи, часткову втрату зору, патологію слухового апарату. І ось був евакуйований до нас на останній етап реабілітації. Після кількох місяців лікування повернувся в частину, однак був демобілізований за військовою інвалідністю. Цю історію я часто наводжу під час доповідей на військово-історичних конференціях за кордоном. Показую також світліни з нашого сьогодення. Це вражає європейців, бо одна справа – дивитися новини з телевізора, читати в газеті; інша – бачити реального хірурга, котрий розповідає про солдатів, яких сам лікував. Згаданий випадок показовий і є протиположним тим біженцям з України, які нахабно ведуть себе в Європі й дратують тамтешніх жителів. Я наголошую: не всі такі наші громадяни.

Або ж запам'ятав одного поляка. Це було через пів року після початку війни. 46-річний Криштоф приїхав до нас із Вроцлава, вступив в УДА, Українську добровільну армію Правого сектора. Це не іноземний легіон, де платять гроші. Із досвідом служби у Французькому іноземному легіоні, брав участь у двох збройних конфліктах – в Африці та в Косові. На нашій війні отримав важке поранення руки. За етапом медичної евакуації доставили нам. Мав нестандартну бойову травму: унаслідок автоматної черги в тканинах передпліччя зіткнулися дві кулі, через що стався обширний розрив м'язів, характерний для мінно-вибухової травми. Бійцю казали: «Такого не може бути!» А ми витягли кулю з розбитою кінцевою частиною й довели правоту Криштофа. Випадок дійсно ексклюзивний: 50 дрібних металевих уламків у руці внаслідок того, що одна куля надзгодна іншу, влучила в неї, роздробила й вилетіла. А інша лишилася поміж тих уламків. Поранений воїн із Польщі лікувався два місяці, переніс дві операції. І ще двічі був на фронті, на ротаціях. Доля до нього прихильна, бо більше поранень не мав, живим повернувся додому: до дружини й трьох малих дітей.

– Чи часто бували у Вашій практиці випадки операцій, коли рішення доводилося приймати за кілька хвилин?

– Такі випадки в нас постійні. Їхня кількість останнім часом лише зростає. Дається взнаки ще й старіння населення. Ще 10 років тому ми не оперували 90-літніх пацієнтів – таких не було. Нині щомісяця один раз оперуємо людей 90+. А з групи 80–90 – щодаки. Це екстрені операції з високими ризиками з приводу гострих хірургічних захворювань, коли питання постає дуже жорстко: або ми використовуємо останній шанс, оперуємо й рятуємо життя, або людина помирає без хірургічного втручання. Звичайно, оперуємо за згоди пацієнта і його родичів. Радує те, що в більшості випадків рятуємо цих людей.

Наше хірургічне відділення функціонує в лікарні швидкої допомоги. Такий статус лікарня отримала після великого об'єд-

Яблуко від яблуні далеко не падає. Тим паче, якщо воно з файти Фатул! На світліні Юрій Фатула з батьком Михайлом

нання медичних закладів Ужгорода. Допомагаємо людям, які проживають від Ужозького перевалу до Чопа, від кордону зі Словаччиною до кордону з Мукачівським районом. Фактично ми забезпечуємо невідкладною допомогою третину Закарпатської області. Пацієнтів везуть до нас день і ніч. Середньостатистично за добу лише в наше хірургічне відділення потрапляє 10 пацієнтів. За добу виконуємо до 10 операцій, планових і екстрених. Такі цифри – інтенсивність роботи хірургічного відділення, яке я очолюю. У черговій хірургічній бригаді цілодобово працюють два хірурги. Ось чому потрібно так багато хірургів. Чергують і суттєво допомагають також інтернасти, котрих навчаємо.

Випадки бувають різні й дуже нестандартні. Якось привезли наркозалежного з так званою «шахтою». Тобто під час частих уколів у стегнову артерію формується псевдоаневризма (аневризма – патологічне розширення артеріальної судини). Відповідно можна голкою проколувати артерію, а кровотечі не буде; тому що там сформувалося запальне патологічне утворення, яке виконує функцію клапана. Але настає момент, коли «шахта» прогниває й виникає артеріальна профузна (надмірна, нестримна – прим. авт.) кровотеча, від чого людина може померти за хвилини. І ось швидко привозить цього знекровленого пацієнта. Увесь у крові, на стегновій артерії натягнутий джгут. Як тільки зняли, цівка крові вдарила в стелю. Довелося взяти флакон від крапельниці й затиснути «шахту». Так повезли пацієнта в операційну. Викликали судинного хірурга, урятували життя наркозалежного, зміли зі своїх обличчя очей його кров. Такі ризики інфікування, зараження в кожного хірурга ургентної служби є постійно. Це частина суворих реалій нашої роботи. Небезпеки завжди мають місце в ургентних пацієнтів: потерпілих унаслідок дорожньо-транспортних пригод, падіння з висоти, ножових і вогнепальних поранень, інших травм. Зауважу: то все – екстрені ситуації, допомогу потрібно надавати негайно, кожна хвилина на вагу життя.

– І ось, попри вищесказане, на хірургів, буває, накопчується вал критики, ехидства часто в супроводі фраз на кшталт: «Ім би тільки різати», «ви його спровадили на той світ»...

– Професія лікаря, а хірурга

особливо, надзвичайно важка й відповідальна. Необхідно приймати рішення про операцію, післяопераційне виходження пацієнта. У кожному хірургічному випадку є відсоток потенційно можливих, як-то кажуть, «законних» ускладнень, які залежать не від професіоналізму, а від важкості хвороби, віку пацієнта, наявності супутньої патології. На щастя, цей відсоток невеликий. Тому хірург може зробити вдалу операцію, але... хірургія – не математика, не завжди два плюс два дає чотири. Ідеально зроблена операція, протокол післяопераційного лікування дотриманий, усі ризики враховані. І раптом настає ускладнення, від чого пацієнт може померти. Наприклад, є ризик тромбоемболії (емболія – гостра закупорка кровоносної судини – прим. авт.) після будь-якої операції, що здатна призвести навіть до смерті пацієнта. Отож кожен хірург, ідучи на операцію, розуміє: рано чи пізно такий рідкісний випадок настане. Це важке психологічне навантаження, особливо коли молода людина, біля якої переживають родичі, зокрема батьки... Начебто позитивна історія, та виникає ускладнення й після нього неминуче запитання: «Чому так»? Тому що така доля... Так само, як усі водії, коли їдуть, ніколи не знають, коли й де потраплять в аварію. Це – життя... Є відсоток непрогнозованих моментів. На жаль, не всі розуміють, не всі готові сприйняти. І звинувачують у гріхах лікарів. То не просто, особливо коли оперуєш найскладніші випадки.

Я як завідувач маю розглядати ще й випадки з участю колег. Виступаю арбітром у конфліктних ситуаціях із родичами. Мушу вислуховувати людей, пояснювати їм, захищати хірургів від несправедливих звинувачень. А щоб Ви знали: у моєму підпорядкуванні 14 хірургів, практичних і кафедральних. Вислуховувати доводиться різних відвідувачів. Як дипломат, психолог, деонтолог (деонтологія – сукупність етичних норм і принципів поведінки медичного працівника при виконанні професійних обов'язків – прим. авт.), стараюся акуратно пояснити, що ніхто не хоче принести зла. Це забірає багато енергії. А наступного дня потрібно знову оперувати...

– Притому вимоги до хірургів зростають. Що, на Вашу думку, потрібно зробити, аби молодь, яка обирає медицину, хірургію, відповідальніше ставилася до опанування свого фаху?

– Насамперед зазначу, що в хірургії є велика селекція. Тривалість навчання – перше непросте випробування. Щоб отримати сертифікат хірурга, потрібно 9 років навчатися в медичному виші (6 студентських і 3 інтернатури). Хто пройшов цей бар'єр, отримав диплом, починає нове випробування – суворі реалії хірургічної спеціальності. Зокрема: чи готова людина ще 9 років бути на другорядних ролях (асистувати на операціях, дивитися, слухати, залишатися без права основного голосу). А далі постійна (до кінця професійного життя) робота над собою, удосконалення, саморозвиток. І це в постійних психоемоційних і фізичних навантаженнях. Певною мірою тут Бог коригує: у спеціальності, зокрема нашій, випадкова людина довго не затримується. А хтось, знаючи про ризики, навантаження, відповідальність, іде до кінця життя, бо це людині потрібно.

– Робота над історико-краєзнавчими книжками, для Вас, мабуть, перша в черзі на релаксацію?

– Для мене це продох однознанно. 5 років тому ми з друзями-однодумцями створили громадську організацію «Memento bellum», займаємося пошуком та відновленням військових цвинтарів Першої світової війни на території України й за кордоном. Працюємо на підставі потужної доказової бази, зокрема документів із чеського військового державного архіву (Прага).

Якщо говорити про Закарпаття, то після Першої світової війни в нашому краї лишився 221 військовий цвинтар. Найбільший із них, величезний, – в Ужгороді, біля залізничного вокзалу. Там поховані 11 тисяч солдатів із 19 європейських країн. У дослідницькій базі нашої громадської організації – 4290 ідентифікованих воїнів. Кожен має картку. У ній – прізвище, ім'я, звідки мобілізований. Найбільше призвали з території сучасної Угорщини, далі з Румунії, України, Чехії, Словаччини, Австрії, Сербії, Хорватії, Польщі, Боснії... Дві країни залізничні колії, коли з Чопа заїжджаємо до Ужгорода, прокладені саме... братськими могилами. У 2018 році в пам'ять про тих 11 тисяч солдатів встановлено пам'ятний хрест. А знищений цвинтар був у середині 1960-их, тоді територію кладовища площею 2,5 гектара загоріли. Військова техніка, бульдо-

зери, трактори згребли кам'яні, бетонні та мармурові надгробки й вивезли в невідому напрямку. Дерев'яні хрести спалили, могили зрівняли із землею. Пів року тривала ця спецоперація, про що мені розповів майор, який бачив то на власні очі (у книжці є його спогади). Іще в 1970–1980 роках на вулицю Лаврищева приїжджали люди з іноземними номерами на авто. Ошатно вдягнені, старшого віку. Стояли, дивилися на місце цвинтаря й плакали. Хто проходив поруч, не розумів причини. А тепер ми знаємо, що це родичі тих воїнів з Угорщини, Словаччини, Чехії...

Для мене велике задоволення – їздити зі своїми однодумцями з нашої організації на польові розвідки й виходи до Карпатських гір в Україні, Польщі, Словаччині, а також у Юлійські Альпи у Словенії (там, біля Ізонці, проходив фронт), шукати місця військових поховань земляків із метою їх подальшого гідного вшанування.

– На завершення... За воєнних реалій, операційних буднів, на щастя, крім хобі, є ще й родина, різдвяно-новорічні свята...

– Безперечно, для мене Різдво, родина – пов'язані поняття. Без сім'ї я ніколи не зміг би нести свою службу, працювати хірургом. Особливо в останні два роки, коли став завідувачем відділення. Без підтримки дружини, дітей, не вдалося б. З іншого боку, свята я часто проводжу на роботі, в операційній. Пригадую, двічі оперував на Новий рік. Хтось пускав салюти, а я оперував. Сприймаю це філософськи, перебуваючи в постійній готовності. Адже якась проблема, складний випадок, певна нестандартна організаційна ситуація – і тебе покличуть. Доводиться говорити як медичному функціонеру, завідувачеві, хірургу з генералом, слідчим, пожежником, офіційно пояснюючи те чи інше питання. Утім, потрібно сподіватися на краще. І вже ступивши на поріг нового, 2025 року, вірити в позитивні моменти в ньому. Найкраще це, звичайно, якщо вирішиться питання з війною на користь України. Думаю, що за стільки страждань, які довелося вже пережити навіть за ці кілька років війни, наш народ заслужив у Бога більшого щастя й кращої долі. Тому думаймо про краще, надіймося на краще! **Володимир Тарасюк, «Погляд».**

«Memento bellum» у дії...

Про освітню реінтеграцію ветеранів

говорили в альма-матер

...Людина працювала муляром і опинилася на війні. Повернулася без руки. А потрібно ж якось заробляти й жити далі. Це – лише один із прикладів, які наводив під час дискусії «Незламні: досвід США для освітньої реінтеграції ветеранів», що тривала в малому залі ректорату УжНУ, Дмитро Панарін, представник ветеранського простору «ВДОМА».

Зустріч організувала Агенція регіонального розвитку Закарпатської області. Мета – створити освітні можливості

для ветеранів. Ідеться або про здобуття нової кваліфікації, або про підвищення наявної, зрештою, щоб мати більше шансів працевлаштуватися.

«Ми зібрали ветеранів, представників підприємств, є університет... Хочемо обговорити потреби й можливості УжНУ відповідати на ці потреби. Тобто наше завдання – вибрати спеціальності, освітні напрями, які є найбільш затребуваними сьогодні на Закарпатті, та підготувати ветеранів до працевлаштування», – зауважила Ганна Цімболинець, директорка АРР Закарпатської області. Досвід запозичують, зокрема, від Університету штату Орегон.

Надати ветеранам можливості після повернення до цивільного життя – обов'язок. На такій тезі акцентував проєктор із науково-педагогічної роботи альма-матер Ігор Король. Запевнив, що проєкт матиме добрі результати, адже орієнтується на досвід США, де схожі проблеми вже вміють долати. Із нами діляться й по-

милками, аби їх не повторювати.

Із ветеранами та сім'ями військовослужбовців із 2014 року працює кафедра соціології та соціальної роботи. Скажімо, діє Центр ветеранського розвитку УжНУ. До 2022-ого цей проєкт був спрямований на зміну статусу й соціальної ролі, тобто адаптацію до цивільного життя. Нині ж Центр дещо переорієнтувався. «Зараз спрямований переважно на психореабілітацію, на фізичну реабілітацію. Кожен займається своїм компонентом. Є безпосередня допомога соціальним структурам, які створені при територіальних громадах із новою спеціальністю, – супровід ветерана та членів його сім'ї. Це, зокрема, робота з юридичними аспектами. Крім того, є напрям грантових, державних, міжнародних ініціатив, завдяки яким ветерани можуть через мікро-, мезо- і макрогранти започаткувати власну справу. Ще один аспект – створення нових клубних систем: спортивних, культурних, загальногромадсь-

ких», – розповів Федір Шандор, керівник Центру ветеранського розвитку УжНУ.

Важливу роль у проєкті відіграв Пітер Бобер, голова ради Асоціації міст-побратимів «Корвалліс-Ужгород». Долучився до обговорень онлайн. Запропонував, до прикладу, критерії для спеціальностей, які здобуватимуть ветерани. Ідеться й про змогу переконвертування військового досвіду, про високу професійну кваліфікацію, конкурентну зарплату, перспективи кар'єри, відповідність інтересам ветеранів тощо.

За проєктом, на 2025 рік заплановано навчання для викладачів нашого вишу щодо створення короткострокових курсів. Також триватиме обмін досвідом із фахівцями зі Сполучених Штатів Америки щодо надання освітніх послуг ветеранам. Будуть і тренінги, на яких навчатимуть психологічних тонкощів роботи з ветеранами та чимало іншого.

Мирослава Гараздій,
«Погляд».

Відповідно до Указу Президента України від 21 грудня 2024 року, добровольця ЗСУ, завідувача кафедри соціології та соціальної роботи УжНУ, професора Ф.Шандора призначено Надзвичайним і Повноважним Послом України в Угорщині.

Вітаємо Федора Федоровича з призначенням та бажаємо сил, наснаги, звершень на дипломатичній ниві!

...і головний арбітр у Європі!

Чимало університетських колег мають цікаві хобі, так звані громадські навантаження. Зокрема, Сергій Король – старший товарознавець відділу постачання нашого університету – працює ще й головою відокремленого підрозділу «Федерація спортивного більярду України в Закарпатській області».

Пан Сергій не лише успішно займається волонтерством, розвиває улюблену настільну гру багатьох у краї як очільник, а й досягає вагомих особистих результатів. Зокрема, нещодавно став арбітром міжнародної категорії, відсудивши три міжнародні змагання – чемпіонати Європи. Ба більше, на останньому з них – у столиці Аджарії Батумі (Грузія) – завдяки успішній роботі С.Короля призначили головним

арбітром Європейської федерації піраміди. Вітання колізі та побажання нових успіхів!

Володимир Тарасюк,
«Погляд».

В УжНУ зустрілися голови спортивних федерацій

На базі факультету здоров'я та фізичного виховання УжНУ тривала робоча зустріч голів федерацій краю олімпійських та неолімпійських видів спорту. Упродовж останніх семи років такі зібрання не відбувалися через суб'єктивні причини.

На Закарпатті зареєстровано 96 спортивних федерацій, із них

на зустрічі представили 31. На порядку денному постали 2 питання: організація та відкриття музею спортивної слави краю й оновлення регіональної бази даних спортивних федерацій.

Декан факультету Едуард Сивохоп і завідувачі кафедр Наталія Семаль та Іван Маріонда презентували напрацювання професорсько-викладацького

колективу в спортивному напрямку та запросили голів федерацій до співпраці.

Учасники домовилися проводити зустрічі щоквартально для подальшої комунікації щодо розвитку регіонального спорту та почати створювати музей спортивної слави.

За інформацією
Ужгородського прес-клубу.

Єдина автошкола на Закарпатті, готова навчати людей з інвалідністю, – у нас!

Ще одні кайдани на шляху до безбар'єрності розірвав наш виш: автомобільна школа, що діє в альма-матер із 2022 року, відтепер акредитована ще й для надання послуг людям з інвалідністю. Має всю необхідну матеріально-технічну базу, зокрема спеціально обладнані автомобілі та приміщення для занять.

«Є перші дві машини, переобладнані для навчання осіб з інвалідністю. Це дуже важливо в нинішній час. Ми це розуміємо, оскільки значна частина наших захисників повертається з фронту. Часто – із пораненнями та інвалідністю. Загалом ми є першою автошколою на

Закарпатті, яка має сертифікат для навчання осіб з інвалідністю», – наголосив Володимир Смоланка, ректор УжНУ.

Автошкола нашого вишу пройшла всі акредитаційні заходи в регіональному сервісному центрі МВС. І вже допущена до навчання курсантів та видачі їм свідоцтв

про закінчення теоретичної й практичної підготовки. Це підтверджує Крістіан Фекийшгазі, начальник ТСЦ МВС 2141 у Львівській, Івано-Франківській та Закарпатській областях. І додає: «Важлива подія для нашої області, бо особи з інвалідністю постійно звертаються для проходження теоретичного та практичного навчання й отримання посвідчення водія. Відповідно ми як державний орган зацікавлені в тому, щоб було надано якомога більше адміністративних послуг: доступних, швидких, якісних, з однаковими можливостями для всіх громадян».

Пілотна група вже навчається. Фінансування для неї знайшли на грантовій основі. «Маємо таких 5 осіб: 3 – із вадами слуху (у нас є супровід жестовою мовою), 2 – із вадами опорно-рухового апарату (1 – з ампутацією, 1 – на милицях). Курсанти паралельно навчаються в звичайних групах, але щодо осіб з інвалідністю ми виконуємо додаткові вимоги. Наприклад,

переклад жестовою мовою, спеціально обладнані приміщення з дотриманням усіх будівельних норм», – пояснює Іван Шпонтак, директор автошколи.

Нам удалося поспілкуватися й із ветераном Костянтином Кашулою. Зізнається: раніше й не думав сісти за кермо, а тепер машина може значно спростити життя: «Записатися в автошколу порадили волонтери. До 35 років я не думав, що кермуватиму. Отримавши поранення, зрозумів: мені важче добиратися до супермаркету чи вирішувати справи з документами. Тому й хочу мати права».

Щодо теоретичного іспиту особливостей немає, адже в сервісному центрі обладнаний клас. Маломобільні люди можуть складати екзамен і на першому поверсі. А ось із практичною складовою є нюанси, про які варто знати. Про них розповідає К.Фекийшгазі: «Сурдоперекладач, наприклад, не має права перебувати в транспортному засобі під час прийому іспиту, однак може

проінструктувати кандидата у водія перед початком випробування, надати необхідні роз'яснення щодо процесу проведення практичного іспиту. Ми постійно вдосконалюємо навички наших адміністраторів. До прикладу, у жестовій мові. Є відповідний договір з організацією, яка навчає цього й за необхідності надає онлайн-послуги сурдоперекладачів».

Проєкт відбувається й за підтримки Закарпатської ОВА: виділила 200 тисяч грн для придбання нового автомобіля. Обласна влада акцентує увагу на можливостях для ветеранів – у такий спосіб виконують частину проєкту першої леді України Олени Зеленської щодо безбар'єрності. Освітньої насамперед.

Долучатися можуть люди з ампутаціями, проблемами опорно-рухового апарату та з вадами слуху. Водночас Закарпатська ОВА працює над програмою, аби ветерани проходили таке навчання безкоштовно.

Мирослава Гараздій,
«Погляд».

Туристичний проєкт для дітей-сиріт-переселенців

Команда факультету туризму та міжнародних комунікацій стала одним із переможців конкурсу проєктів «Стартап – УжНУ: інновації заради майбутнього!», розробивши з ініціативи деканеси факультету Наталії Габчак, завідувачки кафедри туризму Ганни Машіки та доцентки кафедри туризму Руслани Кривенкової туристичний проєкт з організацією подорожей усіма районами Закарпатської області та необхідним туристичним супроводом, що є доволі відпо-

відальним, непростим завданням. Представивши його в півфіналі та фіналі конкурсу перед журі з обласної й міської влади та керівництвом УжНУ, команда факультету отримала диплом за 2 місце й грошову винагороду в розмірі 12 тис. грн на реалізацію проєкту, за допомогою якого підрозділ туризму та МК хотів допомогти діткам-сиротам-переселенцям, котрі особливо потребують турботи й уваги.

А ось знайти таких діток факультету допомогла доцентка кафедри загальної педагогіки

та педагогіки вищої школи факультету суспільних наук УжНУ Галина Шикітка, яка викладає навчальну дисципліну «Особливості виховної роботи з дітьми-сиротами». Отож спільними зусиллями команди факультету туризму та МК у складі Руслани Кривенкової й студентів спеціальності «Туризм» Вероніки Гаджеги, Мирослави Якими, Валерії Коваленко, Аліни Пиди, Тетяни Роман, Надії Григорчак, Ірини Льюшонок, Іванни Бабей, Валерії Вергун разом із доценткою Галиною Шикіткою було ор-

ганізовано та проведено в межах виграного проєкту й навчальної дисципліни «Організація туристичних подорожей» маршрут «Великий Березний-Ужгород-Мукачєво-Ракошино-Ужгород-Великий Березний» для 35 дітей-сиріт-переселенців із Дніпра (КЗСЗ «Центр соціальної підтримки дітей та сімей «Обійми» ДМР), котрі тепер проживають у Великому Березному.

Під час туристичного маршруту для дітей організували відвідування мукачівського замку «Паланок», де їм розповіли про історію пам'ятки та показали окремі експозиції. Також дітки подивилися короткометражний фільм із 7 частин, у яких ішлося про будівництво замку. Студенти факультету туризму та МК підготували для малечі знайомство з історичним центром Мукачєва, історію старовинного міста над Латорицею. Крім того, для дітей організували відвідини кінотеатру «Скала» із переглядом цікавого фільму. За допомогою спонсорів юним гостям улаштували смачну вечерю в піцерії «Колізей», подарували багато піч на зворотну дорогу та сувеніри.

Також у межах проєкту здобувачі спеціальностей «Туризм» і «Дошкільна освіта» відвідали

35 дітей-сиріт-переселенців у школі-інтернаті Великому Березному. Викладачі й студенти провели цікаву інтерактивну програму для хлопчиків і дівчаток.

Щира подяка керівництву УжНУ та спонсорам за можливість реалізувати туристичний проєкт для дітей-сиріт-переселенців. Це були особливо корисні, радісні, насичені, пізнавальні подорожі з позитивними емоціями й новими знайомствами як для малечі, так і для викладачів, студентів. М.Якими (спеціальність «Туризм») розповіла: «Ми захоплюємося цими дітками, котрі, попри всі негаразди й трагічні випадки в житті, усміхаються та діляться любов'ю. Обійми, якими нас огортали, – найміцніші та найщиріші. Після спільно проведених днів ніхто не хотів прощатися, але ми впевнені, що знову повернемося до діток. Неймовірно їхні таланти вражають, змушують переосмислити багато моментів у житті».

Отож ніколи не відкладайте добрі справи на потім, бо саме вони можуть нас урятувати... До речі, телефон вихователя дітей – 050 62 47 856 – для тих, хто хоче допомогти.

За інформацією доцентки Руслани Кривенкової.

На зміну олів'є...

Післяслово до новорічного застілля

Новий рік. Рік. Одне коротке слово. Раніше, у мирний час, таке довгоочікуване радісне свято. Останнім часом здебільшого із сумом та тривогою: у 2020-ому – пандемія коронавірусу, а починаючи з 2022-ого – повномасштабне вторгнення. Та передача естафети від року до року – усе ж значуща подія за будь-яких обставин. Отож із нагоди нового, 2025-ого, я вирішила опитати студентів, де вони зустріли свято, які страви готували.

Згідно з результатами, 15 % відповіли, що в гостях, а 85 % – удома. Притому 70 % цих інтерв'юваних – у сімейному колі, 25% – із друзями, 5% – наодинці.

На новорічному столі переважно були канапки з ікрою, фрукти, торт, алкоголь, ексклюзивні страви на кшталт

лазань чи тушкованої картоплі, а також салати, із яких половина припала на символ минулого – олів'є. Хоч багато хто в Україні та інших країнах сприймає його не як радянську, а власну традицію. Утім, сьогодні, коли спостерігається переосмислення багатьох символів, чимало студентів усе ж відмовляються від звичного святкового столу й шукають аналоги, започатковують щось нове. Наприклад, доволі цікавий салат «Панський». Це, до речі, наша традиційна страва. Вона ввібрала в себе поєднання простих, але ситних інгредієнтів, які завжди були на столах українців. Рецепт не складний: м'ясо, яйця, огірки, сир та зелень. Для декору використовують гілочку кропу чи петрушки, а також половинку перепелиного яйця. Часто подають цей кулінарний витвір у красивих глибоких тарілках або порційно – у келихах чи

креманках. Чому ж така назва? Тому що підкреслює святковий характер салату, випромінює своєрідний символізм – натяк на ситність, достаток, вишуканість як асоціації зі щедрими застіллями українців.

Обирати олів'є, панський салат чи якийсь інший – вирішувати вам. Зрештою, важливо пам'ятати: будь-яка традиція – насамперед те, що створюється в родині чи компанії друзів. Якщо саме олів'є викликає у вас приємні спогади та асоціюється зі святом, то, зрештою, і він має право залишатися частиною новорічного столу. Водночас може бути й навпаки: якщо бажаєте змін, то обирайте природний процес розвитку культури та особистих уподобань. Головне – усе ж не забувати й про справжні українські гастрономічні надбання.

Марія Ключак,
студентка
відділення журналістики.

Зі святкового...

Новий рік настав, і попри складну ситуацію в країні, студенти Ужгородського національного університету намагалися зберегти святковий настрій. В умовах воєнного стану багато молоді відчуває змішані емоції, проте оптимізм, надія на краще є!

Олена Коваль, студентка факультету суспільних наук, зазначає: «2024 року ми навчилися цінувати прості миті – спілкування з друзями, підтримку близьких. Хоч свята стали не такими, як раніше, ми все ж знаходимо час для радощів». Олена впевнена, що відчуття єдності та взаємодопомоги, які посилюються в цей складний час, стануть важливим аспектом і нового року.

Анастасія Левченко, студентка факультету міжнародних економічних відносин, розповіла: «2024 року я найбільше тішилася можливістю навчатися й розвиватися, незважаючи на труднощі. Хочу, щоб у новому році ми продовжували вчитися, підтримувати одне одного, мріяли про мир».

На запитання, що б узяти із собою в новий рік, студенти одногосно відповідають: віру в краще майбутнє. «Хочеться, аби в новому році, нарешті, запанував мир, аби ми могли святкувати без страху», – акцентує Максим Гнатенко з економічного факультету.

В умовах війни новорічні традиції набувають іншого змісту. Здобувачі фаху не тільки святкують, а й організують волонтерські акції, щоб підтримати тих, хто цього потребує найбільше, та зробити свята для людей, які втратили домівки. «Ми прагнули, аби ці новорічні свята стали символом надії й відновлення», – зазначила Анастасія.

Отже, попри труднощі, студенти УжНУ налаштовані оптимістично. Вони вірять, що новий рік принесе зміни на краще, а святковий настрій посилить стійкість та єдність українського народу.

Вікторія Ливдар,
студентка
відділення журналістики.

Туристично-краєзнавча подорож столичних студентів до Ужгорода

Як відомо, студентські роки є найкращими. Зокрема, у цей час найбільше запам'ятовуються спільні цікаві подорожі. Другокурсники факультету права та міжнародних відносин Київського університету ім. Б.Грінченка (спеціальність «Міжнародне право») вирішили організувати та здійснити туристично-краєзнавчу подорож до Ужгорода за сприяння завідувачки кафедри міжнародного права УжНУ, доцентки Ольги Котляр; професорки кафедри міжнародного права, європейської та євроатлантичної інтеграції заданого столичного вишу Ельвіри Тітко та в межах дисципліни кафедри

туризму УжНУ «Організація туристичних подорожей» (доцентки Руслани Кривенкової).

Київським студентам особливо сподобалася туристично-краєзнавча подорож до Закарпаття, оскільки за допомогою ровесників із факультету туризму та міжнародних комунікацій УжНУ (Едуарда Егреші, Віталія Бакши, Романа Вебера, Ольги Леженцевої та Ніколь Корольчук) уперше побачили й почули найцікавіше про мінікультурки обласного центру, його Театральну площу та пішохідний міст, обласну філармонію, історичний центр міста, кафедральний собор, Ужгородський замок, Музей народної архітектури та

побуту й інші туристичні локації.

Кооперація студентів Києва та Ужгорода стосовно дослідження унікальних туристичних об'єктів найзахіднішого обласного центру стала корисною для молоді обох міст із погляду здобуття теоретичних і практичних знань та навичок.

За інформацією доцентки УжНУ Руслани Кривенкової.

Ходить землею святий Миколай...

Багато малечі проживає в дитячих будинках і з не має можливості отримати те, чого хоче. Саме тому вже не рік Студентська рада Ужгородського національного університету організує збори коштів та речей. Юнаки й дівчата закупають усе необхідне, далі їздять Закарпаттям і створюють свято для тих, хто цього потребує.

Так само беруть участь у Параді Миколайчиків. Христина Ігнат, голова профкому студентів філологічного факультету, розповідає, що йдеться про дуже давню традицію. Її започаткував професор факультету суспільних наук Федір Шандор у 1994 році. На жаль, на перешкоді реалізації світлої ідеї стало повномасштабне вторгнення. Утім, захід відновили. У зв'язку зі змінами календаря відбувається в три етапи. Перший – 7 грудня. Студенти разом із Закарпатським народним хором їздили підприємствами, співали, роздавали дітям і дорослим фрукти й солодощі. Мета поїздки – збір коштів для

ЗСУ. А хор своєю піснею радував колективи та дарував чудовий настрій. Співали також у закладах, на вулиці.

Другий етап припав на 13 грудня. Теж відвідували різні заклади, роздавали солодощі всім, але здебільшого на площах, у садочках, дитбудинках тощо. Завершальний крок – 17 грудня. Зазвичай його немає, але цього року є, оскільки минуло 30 років із початку заснування цієї традиції.

Не лише діти потребують свята, а й дорослі. Саме тому студенти УжНУ відвідали військових (зокрема, у Міжнародний день волонтера) в одній із лікарень краю разом із заступницею декана з виховної роботи Мартою Демчик (див. фото). Вона зазначила: «Ми зі студентами вирішили не просто зібрати кошти для наших поранених бійців, а самотужки передати подарунки та привітати зі святом Миколая й Днем ЗСУ». До збору коштів, який організувала студентська рада, долучилися студенти та викладачі філологічного факультету. У

кожній палаті співали «Ой, хто, хто Миколая любить», вітали з прийдешніми святами, вручали подарунки. Марта Іванівна була в захваті від наших героїв-захисників: «Вони щирі, мужні, позитивні. Сподіваємося, що змогли подарувати воїнам святковий настрій, передати всю ту любов і повагу, яку ми до них відчуваємо».

Варто сказати: насправді спілкування з пораненими військовими – доволі складна справа. Потрібно вміти правильно комунікувати та знати, що дарувати. Один із випускників УжНУ, воїн на позивний «Професор», поділився декількома порадами з цього приводу:

1. Головне – не жаліти, не побиватися в розмові («ой ви ж біденькі наші, орли...») та не звертати увагу на поранення чи відсутність певних частин тіла.

2. Розмова має бути невимушеною, короткою (адже часто пораненим військовим на реабілітації й так важко), достатньо висловити підтримку та подяку.

3. Якщо така людина почала з вами діалог (а це трапляється доволі рідко), не перебивайте, використовуйте техніку активного слухання, особливо добре обдумуйте те, що хочете сказати.

Стосовно подарунків, то складно щось однозначно порадити. Точно знаю: волонтери часто передають багато різних речей, тож усе залежить від людини, яка організує колективні відвідини військових на реабілітації чи має досвід таких візитів. Проте варто уточнювати потреби додатково.

Марія Ключак,
студентка
відділення журналістики.

ФОТОФАКТ

В Ужгородському науковому ліцеї на I етапі конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН працювали й представники з УжНУ, зокрема (див. фото): Володимир Корник, викладач за сумісництвом; Мирослава Глебена, завідувачка кафедри системного аналізу і теорії оптимізації; Ігор Король, проректор із науково-педагогічної роботи; Євеліна Гурницька, викладачка кафедри журналістики; Наталія Толочко, доцентка кафедри журналістики. За інформацією відділення журналістики.

У форматі віртуального круглого столу

Декан юридичного факультету, професор Я.Лазур долучився до обговорення Єдиного державного кваліфікаційного іспиту (ЄДКІ) з права. Захід відбувся у форматі віртуального круглого столу. Учасники обговорили основні виклики та можливості, пов'язані з організацією ЄДКІ-2024, результати випробувань у контексті якості юридичної освіти та перспективи вдосконалення підготовки до ЄДКІ-2025.

Юридичний факультет нашого вишу достойно був представлений на круглому столі, адже Ярослав Володимирович виступав у ролі спікера під час обговорення процедурних питань організації та проведення іспиту, поділився досвідом у підходах до оцінювання результатів навчання студентів і визначених ключових критеріїв для підготовки висококваліфікованих юристів.

За інформацією юридичного факультету.

Пауерліфтери знову нагадують про себе!

Пауерліфтери УжНУ регулярно беруть участь у всеукраїнських та міжнародних змаганнях і так само систематично про себе нагадують, здобуваючи призові місця. Зокрема, у Коломиї на чемпіонаті України представниця медичного факультету Богдана Семенова з результатом 302,5 кг посіла перше місце в класичному пауерліфтингу серед студенток (в/к до 52 кг).

Відзначилася першим місцем із-поміж студенток і Наталія Мага з факультету здоров'я та фі-

зичного виховання. У новій для себе ваговій категорії до 63 кг спортсменка на 15 кг перевищила норматив МСУМК і встановила новий юніорський рекорд країни – 425 кг та в присіданні – 172,5 кг, що на 22,5 кг більше за попередній такий результат. Крім того, тріумфаторка – друга в жіночому триборстві, визмала перше місце в присіданні й також стала абсолютною чемпіонкою України серед студенток усіх вагових категорій.

І слід зазначити, що Олек-

сандр Соломко, який не так давно захищав Україну на війні й теж тренується в спортивному клубі УжНУ в старшого викладача кафедри фізвиховання та голови обласної федерації пауерліфтингу Андрія Федорішка, із результатом 325 кг став чемпіоном серед ветеранів другої вікової групи (в/к до 59 кг) та встановив рекорд України в тязі – 145 кг. Вітання нашим спортсменам та їхньому тренерів!

Володимир Тарасюк,
«Погляд».

ДО УВАГИ ЧИТАЧІВ!

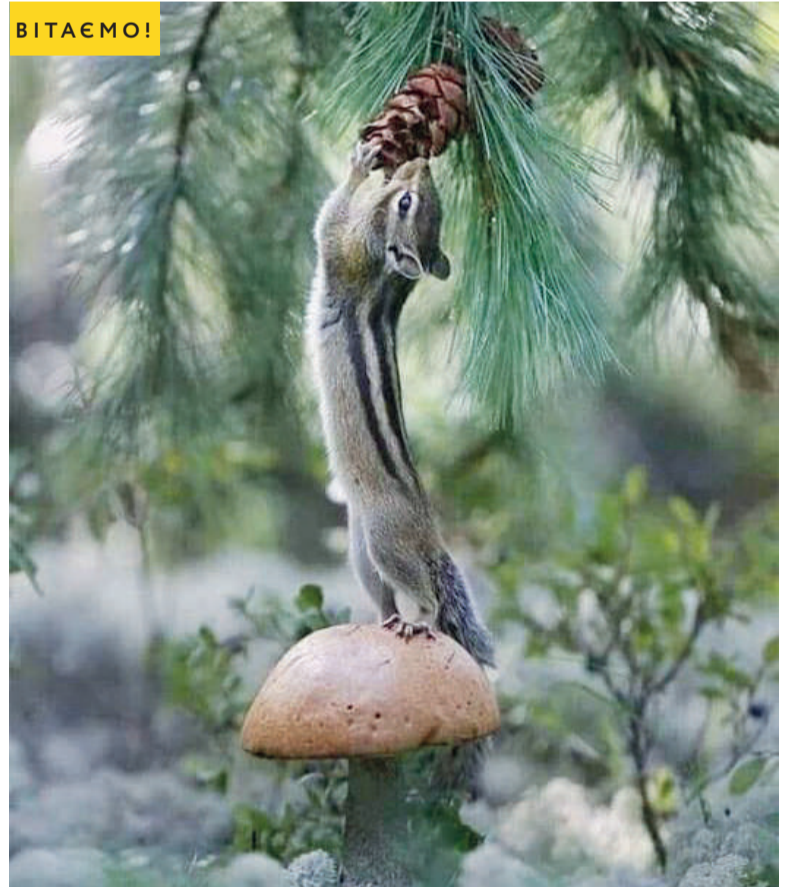
Читайте «Погляд» на сайті Ужгородського національного університету за покликанням: uzhnu.edu.ua/uk/cat/university-poglyad/issues. А з найважливішими матеріалами номера ознайомлюйтеся на сторінці газети в соціальній мережі «Фейсбук»: www.facebook.com/uzhnu.poglyad.

АНЕКДОТИ

– Мамо, мамо, подивися, ялинка горить!
– Синочку, потрібно казати: «Сяє».
– Мамо, уже штори сяють!

Запитання для юристів: чи можу я повернути ялинку, якщо є чек, а два тижні ще не минуло, відколи її взяв?

ВІТАЄМО!

Бажаємо в новому році досягнути поставленої мети!
Фото із соцмережі

ПОГЛЯД

Орган вченої ради Ужгородського національного університету. Замовлення № 27. Ціна – безкоштовно. Виходить щомісяця. Номер підписано до друку 02.01.25. Засновник і видавець – ДВНЗ «Ужгородський національний університет». 88003, м. Ужгород, вул. Підгірна, 46. Номер надруковано у видавництві «А-Прінт»; 46010, м. Тернопіль, вул. Текстильна, 28. Тел.: (352) 52-27-37, 067-350-17-94. Наклад – 1000 примірників. Формат А3, 2 ум. друк. арк. Реєстраційне свідоцтво ЗТ № 449/41 від 7.02.2008. Відповідальність за зміст публікацій покладається на авторів. Відповідальна за випуск номера: С.Ю.Скиба.

Головний редактор:
В.Ю.Тарасюк.

Художній редактор:
С.Ю.Скиба.

Коректор:
М.Б.Гарздій.

Адреса редакції: 88016, м. Ужгород,
вул. Університетська, 14 (ауд. 424).

Поштова скринька:
poglyad@uzhnu.edu.ua

Телефон редакції:
067-880-85-71.